

ДВАДЦЯТЬ ТРЕТЯ РІЧНИЦЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. ДЕНЬ ДЕРЖАВНОГО ПРАПОРА УКРАЇНИ

1. Двадцять третя річниця незалежності України: досягнення та перспективи День незалежності як чинник консолідації Українського народу

Чергова річниця незалежності України – це не тільки час, коли треба підбити підсумки пройденого країною, але й дата, коли належить дати відповіді на найбільш актуальні питання сучасної доби.

Досягнення Україною незалежності та її залучення до міжнародної системи поділу праці створили якісно нову ситуацію для розвитку української нації – народу з давньою та самобутньою культурою, багатою історією, народу, який має значний потенціал інтелекту і духовності. Історично українська національна свідомість розвивалась переважно в умовах відсутності повнокровної державності, але стійкість духу нації, його здатність до самовідтворення у вкрай несприятливих умовах життя багатьох поколінь зробили можливим проєкт сучасної України як суверенної демократичної держави.

Головний сенс української незалежності полягає в тому, що Україна стала суб'єктом цивілізованого поступу світу.

Виходячи з суті української державності, національні інтереси України слід визначити як розвиток самобутності української нації, забезпечення прав кожної людини й громадянина на власну безпеку, добробут і вільний розвиток своїх творчих можливостей, забезпечення суверенітету та територіальної цілісності держави, життєвого простору українського суспільства в світі та його співробітництва з іншими суспільствами, забезпечення надійної системи національної безпеки та стабільності економічних, соціально-політичних, екологічних і духовно-інтелектуальних засад існування держави.

Суверенітет є такою якістю існування нації, коли вона має змогу розпоряджатись як собою, так і тим майном, територією, що їй належать в силу історичних обставин. Розвиток нації передбачає зміцнення її державного суверенітету, забезпечення її національних інтересів. Зведення нанівець суверенітету, нехтування національними інтересами призводить до розмивання ідентичності нації, вона починає усвідомлювати себе приналежною до чужої держави, і саме так сприймається світовою громадськістю.

Національні інтереси визначаються шляхом виявлення волі народу безпосередньо або через вищі інститути державної влади. Лише в демократичному суспільстві існують надійні гарантії того, що егоїстичні інтереси окремих осіб, соціальних груп, партій не будуть представлені як загальнонаціональні. Різні політичні сили в демократичних суспільствах пропонують громадянам свої уявлення про долю країни та визначають пріоритети в сфері національних інтересів, а отримавши владу, намагаються реалізувати свої політичні програми. Проте, якщо з'ясується, що політика цієї сили суперечить об'єктивним інтересам нації, то ця сила втрачає право на владу. Але неприпустимо, щоб будь-яка політична сила в державі намагалась порушити територіальну цілісність країни або змінити її ідентичність, зламати конституційний устрій, поступитись державним суверенітетом і т. ін. Якщо така антидержавна політична сила все ж таки з'являється, вона становить серйозну загрозу існуванню держави.

Найбільш важливим для кожного народу є його самозбереження – виживання як фізичне, так і духовно-інтелектуальне. Народ, що має свою державність, має більше можливостей захистити себе від зовнішніх загроз та силою забезпечити своє існування. Але, ймовірно, найвищого ступеня внутрішньої консолідації нація досягає тоді, коли вона може зберегти життєздатність навіть за умов відсутності власної державності. Від того, в чому саме суспільство бачить корені своєї єдності, залежить й форма його консолідації.

Суверенітет нації як провідна ознака її ідентичності, за визначенням, або є, або його немає. Він не може бути частковим, не може передаватись іншій державі. Держави як суб'єкти міжнародного права можуть створювати наднаціональні або міжнародні структури й інституції, але вони можуть і скасовувати їх за взаємною згодою. Суверенітет держави завжди має, з одного боку, зовнішній аспект – визнання її іншими державами, з іншого – внутрішній аспект – визнання її власним народом.

Крім політичного аспекту суверенітет держави має також економічний, екологічний і національно-культурний виміри. Економічна залежність від іншої держави може звести нанівець політичну незалежність. Іноді економічний суверенітет трактують як можливість економічної самоізоляції, як зведення до мінімуму зв'язків з іншими країнами. Проте насправді, мається на увазі спроможність країни приймати рішення на користь власних економічних інтересів, самостійно визначати свою економічну політику. Екологічний аспект суверенітету полягає в спроможності держави контролювати стан навколишнього середовища й запобігати можливим екологічним катастрофам.

Чорнобильська аварія мала особливо тяжкі екологічні наслідки ще й тому, що влада УРСР була позбавлена права екологічного суверенітету на своїй території. Національно-культурний або духовно-інтелектуальний аспект суверенітету нації є найбільш важливим з огляду на історичну перспективу.

Знецінення національної самобутності, розмивання ідентичності нації, відсутність умов для повнокровного духовного її розвитку призводять до виродження нації та зникнення самої держави. Протягом багатьох років складалась система духовно-культурної та інформаційної залежності України від центральних інституцій імперії, поглиблена в період панування тоталітарної системи. Разом з тим вихід країни в міжнародний інтелектуальний і культурний простір є необхідною умовою виживання нації, реалізації її суверенітету. Україна значною мірою потерпає від того, що у світовому інформаційному просторі вона дуже слабо представлена власними засобами масової інформації.

Ідея консолідації українського суспільства формується сьогодні як ідея такої української державності, в якій можуть бути зацікавлені усі головні ідеологічні течії, що ведуть діалог між собою та діють в інтересах усього українського народу. Саме це забезпечує нині повільне, але послідовне просування по шляху цивілізаційного розвитку.

Виклики, що стоять перед Україною

Магістральним шляхом розвитку українського суспільства є формування соціально орієнтованої, демократичної правової держави, інтегрованої у світове

господарство на засадах конкурентоспроможності національної економіки. На цьому шляху Україна має вирішити низку стратегічних проблем:

об'єднання суспільства, формування єдиного гуманітарного простру, прорив до кола найбільш успішних народів світу. Україна має зробити суттєвий крок у вирішенні ключового завдання національного розвитку – *формуванні консолідованого українського суспільства*. Саме гуманітарна політика в нових суспільно-політичних умовах покликана сформувати обрії майбутнього для країни і для кожного громадянина. Українців має об'єднати ідея сильної, демократичної, справедливої України. Українська спільність та ідентичність формуватимуться на засадах громадянства, єдності і культурного розмаїття, широкого діалогу.

демократизація економічних відносин. В економічній сфері демократизація передбачає формування повноцінної інституційної структури ринкової економіки, гарантування захисту та реалізації прав власності, забезпечення рівноправності суб'єктів господарювання. Синхронно з демократизацією економічних відносин, на основі політики лібералізації, мають бути запроваджене прозоре законодавство та утверджене верховенство права як в політичній, так і в економічній сферах.

Успішна реалізація завдань соціально-економічного розвитку держави неможлива без формування відповідного суспільного консенсусу щодо перспектив економічного і соціального розвитку України. На цьому шляху необхідні суттєві кроки, насамперед в частині руйнування державної "монополії" на прийняття рішень та залучення до цього процесу усіх соціальних партнерів, впровадження механізмів відповідальності держави за наслідки управління економікою, забезпечення участі суб'єктів громадянського суспільства у проведенні економічних перетворень;

гуманізація економіки. Нагальним завданням є встановлення прямої залежності між показниками економічного розвитку та рівнем добробуту громадян України. Зростання добробуту має відбуватися не за рахунок перерозподілу, а шляхом забезпечення можливостей реалізації творчого, трудового та підприємницького потенціалу. Предметом першочергової уваги держави має стати всебічний розвиток людського капіталу нації – головної конкурентної переваги країни в сучасному постіндустріальному суспільстві;

ефективна регіональна інтеграція. Загострення конкурентної боротьби на світових ринках змушує країни вживати заходів щодо зміцнення та захисту конкурентних переваг у межах регіональних економічних союзів. Для України ця проблема актуалізується у контексті політики інтеграції до ЄС;

модернізація інфраструктури та реформування ключових секторів економіки. Житлово-комунальна галузь до цих пір є не реформованою. Тому особливу увагу слід зосередити на якісних перетвореннях саме в цьому секторі, зокрема у напрямі удосконалення порядку регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги. Кардинальної зміни потребують також підходи до енергоспоживання. Має бути переглянута сама ідеологія формування тарифної і цінової політики в напрямі модернізації основних фондів, зменшення втрат у мережах. Насамперед, це стосується електроенергетики, вугільної галузі, газової сфери. Тут реформи будуть спрямовані, зокрема, на забезпечення незалежності

національного регулятора ринку електроенергії. Розвиток цих галузей також неможливий без залучення відповідального та ефективного власника. Потребують глибоких перетворень ринки паливно-енергетичних ресурсів, зокрема ринок вугільної продукції, природного газу.

освоєння нових глобальних регуляторів конкурентоздатності.

Враховуючи, що проблема зміни клімату в контексті сучасних умов є справою державної ваги і безпосередньо впливає на стан економіки і національної безпеки України в цілому, слід суттєво посилити цей напрям державної політики шляхом проведення заходів зі скорочення викидів парникових газів, направляючи кошти, що надійшли від продажу квот, відповідно до укладених міжнародних угод; теплової санації соціально важливих об'єктів – шкіл, лікарень, дошкільних закладів; створення внутрішнього вуглецевого ринку в секторах економіки, де це доцільно; активної участі України у міжнародних переговорах зі зміни клімату та у формуванні нових підходів до міжнародної торгівлі квотами на викиди парникових газів з метою збереження найбільш прийнятних умов посткіотських домовленостей.

Україна зробила свій цивілізаційний вибір на користь європейської інтеграції і повинна брати участь в інтеграційних угрупованнях на паритетній основі, досягти європейських показників ефективності виробництва, рівня життя, соціально-економічного розвитку. "Нова хвиля" економічних реформ має стати не менш, а за багатьма напрямками – і більш масштабною, аніж попередні суспільно-економічні перетворення, бути послідовнішою та обґрунтованішою у теоретико-методологічному та суспільно-правовому вимірах, на основі розширення та поглиблення ринкових методів господарювання в більшості сфер економічної діяльності.

Досягнення та перспективи розвитку незалежної України

Відбувається процес формування української національної ідентичності.

З часу здобуття незалежності послідовно зростає частка громадян, які добровільно ідентифікують себе з Україною, вважають себе українцями, підтримують політичну самостійність України та пов'язують свої інтереси і надії з її майбутнім. Формується цілісний мовно-культурний простір України. Основою мовної політики стала державна підтримка української мови, утвердження її державності в усіх сферах публічного життя, забезпечення виконання нею всіх функцій, властивих мові як соціальному явищу – з одночасними гарантіями вільного розвитку та використання громадянами України інших мов національних меншин. Поступово відбувається процес формування національної історичної пам'яті.

Національна приналежність громадян України має бути сформована насамперед на засадах спільного громадянства, утвердженні громадянських свобод, побудові консолідованої демократії, створенні умов для повноцінного та гармонійного розвитку культур національних меншин і корінних народів. В умовах формування в Україні єдиної політичної нації, продовження розбудови конкурентної, плюралістичної моделі демократії, що спирається на визнані європейські стандарти, єдиним способом формування ефективною моделі

суспільних відносин є національний діалог як основа консолідації суспільства, що має відбуватися довкола держави та її національних інтересів.

Створено фундамент для головних інститутів влади та українського суспільства. На руїнах радянської тоталітарної системи розпочато процес демократизації українського суспільства. Сформовано основні засади українського парламентаризму, інституту президента, багатопартійної системи, громадянського суспільства, сучасної демократичної політичної культури. Конституція України 1996 р. стала основним законом української незалежної, демократичної, правової та соціальної держави. Рівень демократії, політичної конкуренції, свободи слова в Україні є найвищим серед країн СНД, хоча й суттєво поступається європейському.

Сьогодні відбувається повний демонтаж «радянської партоткратичної» системи управління та створюються нові політичні системи, модель яких дозволяла б на практиці втілювати принципи дотримання прав і свобод людини й громадянина, народовладдя, верховенства права, поділу влади, неподільності національного суверенітету.

Продовжено курс на європейську інтеграцію. З часу здобуття незалежності, Україна свідомо здійснила саме той стратегічний європейський вибір, який найповніше відповідає суті національних інтересів нашої держави.

21 березня 2014 року було підписано політичну частину угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Економічну частину угоди було підписано 27 червня 2014 року. Важливою складовою угоди про асоціацію з ЄС є Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. Формат та її наповнення передбачає досягнення максимально глибокої економічної інтеграції на основі домовленостей в рамках двосторонніх переговорів з ЄС.

З цією угодою є сподівання в найближчому майбутньому отримати безвізовий режим. Угода про Асоціацію Україна — ЄС передбачає створення міждержавних органів контролю (Рада Асоціації та комітети Асоціації, призначені Радою). В цих органах будуть представлені українська та європейська сторони на декількох рівнях, в тому числі представники громадянського суспільства. Рішення будуть прийматися за згодою сторін, вони матимуть силу законодавчих актів. В структурах будуть поперемінно головувати європейські та українські представники. Рада та комітет Асоціації будуть скликатися мінімум 1 раз на рік. Угода про Асоціацію передбачає та зобов'язує обидві сторони сприяти впровадженню європейських правил та стандартів життя в Україні, причому для деяких положень існують конкретні часові рамки.

Для досягнення можливості інтегруватися до внутрішнього ринку ЄС Україна має привести свою систему технічного регулювання у відповідність до європейських вимог, оскільки головними перешкодами торгівлі з ЄС є не імпорتنі тарифи, а технічні бар'єри у торгівлі — вимоги до безпечності та якості продукції, її характеристик, процедури оцінки відповідності.

У довгостроковій перспективі угода має підвищити конкурентоспроможність товарів, що виробляються в Україні, а відтак, підвищити обсяг експорту на всесвітніх ринках. Крім того, зі зростанням якості українських товарів зміцняться позиції національних виробників на внутрішньому ринку.

Водночас українські споживачі матимуть доступ до якісніших і дешевших товарів і послуг.

США та країни Європейського Союзу, а також деякі експерти, вважають дану угоду історичним шансом для України стати на шлях демократії та європейських цінностей.

2. День Державного Прапора України

Державний прапор як символ країни є втіленням національної єдності, честі та гідності, традицій державотворення, історії та сьогодення. Під його знаменом українці йшли до проголошення самостійної України, до перемоги.

В усі віки і в усіх народів державний прапор був однією з найвищих і шанованих святинь. Прапор символізував єдність земель і племен, консолідував міста і краї в державу, а духовно й історично близькі етноси – в націю. Під прапором воїни вирушали в похід, з прапором виступали на захист своєї батьківщини, прапор символізував стабільність держави й урочистість тих чи інших всенародних подій, свят, ритуалів.

З проголошенням незалежної України національні символи – гімн, прапор і герб – стали на сторожі утвердження самостійності і суверенітету держави.

Дослідниками історії України встановлено, що ці два кольори – синій і жовтий – були стяговими ще за часів Київської держави. Використання жовтого та блакитного кольорів на прапорах України-Руси простежується від прийняття християнства. У пізніші часи форми, кольори прапорів урізноманітнювалися, з'являлися додаткові зображення і написи.

Синьо-жовте поєднання на українських прапорах відоме з XV ст., коли галицькі полки з такими стягами брали участь у Грюнвальдській битві 1410 року. Подібне сполучення кольорів походить від герба Галицько-Волинського князівства – золотого лева в синьому полі, який з'явився в другій половині XIII ст. Принагідно відзначити, що прапори повсюдно виготовляються, як правило, відповідно до кольорів герба тієї чи іншої землі, країни.

Значний вплив на українське прапорництво мав розвиток козаччини. Наймаючи козаків для воєнних походів, монархи дарували їм клейноди, які пізніше залишилися і використовувалися козаками. Запоріжжя мало і своє власне прапорництво. Велика корогва Запорізької Січі була червона із зображенням на лицьовому боці білого архангела Михаїла, а на зворотному – білого грецького хреста, оточеного золотими небесними світилами. Запоріжжя дало також початок українському морському прапорництву.

Із занепадом Гетьманщини та приєднанням Центральної і Західної України до Росії та Австрії український прапор зник. Першу спробу створити жовто-синій прапор з двох горизонтальних смуг приблизно такої форми, як тепер, здійснила Головна Руська Рада, яка почала боротьбу за відродження української нації. У червні 1848 року на міській ратуші Львова вперше замайорів жовто-синій прапор.

На початку XX ст. у Галичині жовто-блакитний прапор (тобто жовта смуга вгорі, а блакитна – внизу) став прапором західноукраїнського військово-

політичного з'єднання Українських січових стрільців, яке рішуче виступало за створення незалежної Української Народної Республіки.

22 березня 1918 року Центральна Рада ухвалила Закон про Державний прапор республіки, затвердивши жовто-блакитний прапор символом Української Народної Республіки. Саме таким, жовто-блакитним, був і прапор, під яким у часи УНР відбувалися масові маніфестації. Влітку 1917 року частина кораблів колишнього Російського чорноморського флоту підняла на своїх щоглах українські жовто-блакитні прапори. За гетьмана П.Скоропадського порядок кольорів змінився, і було затверджено блакитно-жовтий прапор Західноукраїнської Народної Республіки.

Невипадково акцентується увага на порядку розташування кольорів, оскільки тривалий час українські історики та геральдисти не могли зійтися на думці, як саме розташувати їх: жовтий – угорі, синій – унизу, чи навпаки. Особливо загострилася ця полеміка, в якій брали участь відомі українські історики та мистецтвознавці І.Крип'якевич, С.Томашівський, К.Широцький, в 1911 – 1913 рр., коли загострилося й питання відродження української державності, української національної єдності, а відтак і національної символіки. Зрозуміло, що найпотужніше ця боротьба розгорілася в Західній Україні, де почуття українського національного патріотизму та національної гордості завжди були яскраво вираженими. 13 листопада 1918 року сформована у Львові на хвилі національно-визвольної боротьби Українська Національна Рада проголосила державним прапором Західноукраїнської Народної Республіки національний синьо-жовтий прапор. Зауважимо, що державним прапором ЗУНР був уже не жовто-синій, а саме синьо-жовтий. 20 березня 1920 року він був затверджений і на Прикарпатській Русі, тобто Закарпатті, а з 1939 року і на Карпатській Україні, отже, він був ідентичним тому, яким є в наші дні прапор незалежної України. Відтак можна вважати, що справжня історія нашого сучасного державного прапора починається з листопада 1918 року.

В 1945 – 1949 рр. в еміграції виникли непорозуміння між прихильниками блакитно-жовтого і жовто-блакитного порядку поєднання кольорів, що закінчилися постановою Української Національної Ради, яка відзначала, що до остаточного виготовлення державних емблем незалежної влади в Україні національний прапор буде блакитно-жовтий.

Перший прапор УСРР (встановлений у березні 1918 року) був червоний з золотими ініціалами «УСРР» у горішньому червоному накутнику з золотою облямівкою. Такий прапор майорів над будинком уряду України в Харкові, першої столиці України до 1934 року. Після входження до складу СРСР для республіки створено новий прапор, червоний з золотими схрещеними серпом і молотом, супроводженими ініціалами «УСРР». В 1949 року Президія Верховної Ради УРСР ухвалила прапор з горизонтально розташованих смуг: верхньої – червоного кольору і нижньої – лазурового кольору з зображенням у верхній частині золотих серпа і молота і над ними – червоної п'ятикутної зірки, облямованої золотою каймою.

Червоний колір в державному прапорі України спостерігаємо і в Київській Русі, і в Запорізькій Січі; червоним прапором користувалися і гетьман

Б.Хмельницький, і галицькі та буковинські "Січі" 1900 – 1914 років, і Радянська Україна.

Що ж до синьо-жовтого чи жовто-блакитного прапора, то він був оголошений радянською пропагандою "націоналістичним", ідейно ворожим, і сама наявність такої "націоналістичної" символіки під час якихось зібрань була для комуністичного режиму достатньою підставою, щоб люди, які пропагували дану символіку, опинилися в сибірських таборах.

Питання національної символіки (зокрема прапора) неодноразово порушувалося демократичними силами. На момент проголошення незалежності України національний синьо-жовтий прапор майорів уже над багатьма українськими містами і селами, був установлений у залі Верховної Ради, в липні 1990 року його було піднято на Хрещатику біля будинку Київради. 4 вересня 1991 року після тривалих дискусій з комуністами прапор було урочисто піднято над будинком парламенту. 28 січня 1992 року Верховна Рада своєю постановою нарешті затвердила синьо-жовтий стяг Державним прапором України.

Серед багатьох спроб тлумачення символіки цих кольорів та порядку їх розташування, і в історичній науці, і в народі, утвердилася думка, що синій колір у верхній частині прапора – це колір чистого неба над Україною, а жовтий (золотавий) у нижній частині – це колір стиглої пшениці на безкраїх українських ланах.

Гідність прапора захищається як в самій країні, так і за її межами. Зневага до прапора розглядається як посягання на честь нації та держави; публічний глум над Державним Прапором України, а також над офіційно встановленим прапором іноземної держави є злочином. Саме тому передбачаються санкції за порушення встановленого порядку поводження з прапором.

23 серпня 2004 року на вшанування багатомілітичної історії українського державотворення, державної символіки незалежної України та з метою виховання поваги громадян до державних символів України Указом Президента України було встановлено відзначати щорічно, 23 серпня, День Державного Прапора України.